

Őshonos-e a fenyő az Északi-középhegységben?!

Zabar kicsiny település a Északi-középhegységben (Mátraerdő, Matricum), a Tarna-folyó forrásvidékén a szlovák határ közvetlen közelében. Az erdész kíváncsiságát azonban rögtön felkelti a falu nevének jelentése. Érdekes, mert a Zabar név a szláv *Sobur*, *Soban*, *Zaborie* fenyves mögötti jelentésből származik. Az eddigi ismereteink szerint azonban ezen a részén a fenyő nem tekinthető őshonosnak. A falut az első okleveles említése 1332-ben mégis „*Sobur*” fenyves mögötti helynek nevezi. Zabar őslakosai szláv telepések voltak, és mint ismeretes a hegylakó erdei szlávok jól ismerték, és ismerik a fákat. Északabbra a Kárpátokban az ősi szállásterületeiken a fenyő gyakori fafaj, ezért nem keverhették össze más fával. Ezért gondolkodóba ejti az embert, hogy miért nevezhettek egy falut fenyves mögötti helynek a fenyőket jól ismerő szlovákok ott, ahol fenyő nem él.

Magyarországon a lakosság köztudatába a falu neve úgy került be, hogy az ország egyik leghidegebb pontja. Évről évre ezen a környéken mérik leghidegebb hőmérsékleteket. Januári havas napokon nem ritkák a mínusz 25°C-os hidegek sem. A korai fagyok a völgyek alján már októberben jelentkeznek, és kései fagyokkal még május elején is találkozhatunk. Ezért a magyarországi Vajdavár (Óbükk), a Medves, és a szlovákiai Cseres-hegység (Cerová vrchovina) 250-350 m magaságú dombjai közé került település ma is sokat szenved a hidegtől. Ez a terület az Ipolytól a Sajó völgyéig igazo-



Kelő nap a ködös párás zabari-medencében

dott ehhez az érdekes fagyzugos viszonyokhoz. Itt a völgyek alján olyan magashegységi reliktumfajok maradtak fenn a fagyzugos csapdákban, melyek csak jóval magasabb térségekben vannak jelen (sugár kankalin, fehér acsalapu, ikrás fogasír).

A fagyzugos völgyek flóracspadái – melyek ma is hidegek –, megőrizhették a jégkorszak utáni felmelegedés fenyőnyírkorszak (időszámítás előtt 7000-10000 év) erdeifenyővel elegyes nyíresek maradványait. Magyarországon is ismerünk több ilyen helyet. Fenyőő ősfenyvesét, és az Alpokalja erdeifenyveseit is e jégkorszak utáni időszak, maradványainak tekintik. Ezért elképzelhető, hogy megfelelő klimatikus viszonyok között a Kárpát-medence más területein is maradhattak fenn fenyvesek, csak ezeket a nagy középkori erdőirtások eltüntették. A fenyő, mint ismeretes, a lombos fákkal ellentétben, szinte egyáltalán nem vagy elenyésző

mértékben sarjad. Ezért ha valahonnét kivágták az összes fenyőt, ezzel gyakorlatilag kiirtották.

Ha viszont így volt, akkor felvet egy másik kérdést is, hogy tekinthető-e a fenyő őshonosnak ezen a vidéken, hiszen az újabb bükk-korszakban (Krisztus előtt 800-tól napjainkig) is élhettek. Az, hogy ez milyen fajta fenyő volt, csak későbbi kutatások, esetleg előkerült leletek, dokumentumok bizonyíthatnák. Az ősi oklevélben (600-700 évvel ezelőtt) említett fenyők lehetnek a jégkorszak utáni ősi erdei fenyvesek maradványai, de a klimatikus viszonyok a jegenyefenyővel elegyes bükkösöket, de még a lucfenyőt sem zárják ki, hiszen a fagyzugokban megmaradt lágy szárú magashegységi növényzet ezen erdők típusjelzője.

Zabar környékén az 1960-as évek fenyőprogramjának eredményeként ma is található erdeifenyő, feketefenyő, lucfenyő, és az ezekhez fűződő Fenyves-tető helynév is. Ez azonban ne zavarjon meg senkit, ezeknek a fának semmi köze az általam említett ősi névhez.

Kép és szöveg: **Katona Csaba**



Zabar ősi gótikus XIII. sz. temploma

Hirdessen az Erdészeti Lapokban!